

BAHTLI HAYOT UCHUN BIR QADAM

p.f.n. Abduraxmonova Zuxra Epkinovna
O'zMU "Ijtimoiy psixologiya"
Kafedrasi dotsenti
Xasanova Diloram Xotamovna

Oila-jamiyatning asosiy bo'g'ini, muqaddas maskan. Mamlakat taraqqiyotini harakatga keltiruvchi asosiy hujjat — Bosh Qomusimizda oila masalasiga alohida urg'u berilgani ham bejiz emas, albatta. Konstitutsiyamizda oila jamiyatning asosiy bo'g'ini ekanligi hamda jamiyat va davlat muhofazasida bo'lish huquqiga ega ekanligi belgilab qo'yilgan¹ Har qaysi millatning o'ziga xos ma'naviyatini shakllantirish va yuksaltirishda, hech shubhasiz, oilaning o'rni va ta'siri beqiyos. Chunki insonning eng sof va pokiza tuyg'ulari, ilk hissiy tushuncha va tasavvurlari birinchi galda oila bag'rida shakllanadi. Ya'ni oila ma'naviy jihatdan butun bo'lsagina, mustahkam bo'ladi. Mustahkam oilalardan tashkil topgan mamlakat esa, albatta, qudratli bo'ladi.

O'zbekiston Prezidenti SH.M.Mirziyoyev takidlaganidek "Oila va jamiyat" ustuni, hayotimizning fayzi va ko'rki bo'lgan xotin-qizlarni e'zozlagash, ularga hurmat va ehturim ko'rsatish halqimiz uchun azal-azaldan buyuk qadriyat bo'lib kelgan va shunday bo'lib qoladi.²

Zero, oila faravonligi – milliy farovonlik asosidir. Shu boisdan kishilik jamiyatida oilaning paydo bo'lishi tarixini, ijtimoiy mohiyatini, ahloqiy – tarbiyaviy ro'lini va boshqa xususiyatlarini o'rganish g'oyat muhimdir. Bu ko'p qirrali muammo bo'lib jamiyat taraqqiyotini belgilaydi, yani barkamol va jismonan sog'lom avlodni tarbiyalashda jiddiy ahamiyatga ega. Haqiqatdan, inson salomatligi va ma'naviy kamolotning birinchi poydevori oilada qo'yilar ekan, bu borada o'zbek xalqining oilada farzand tarbiyasi diqqatga sazovordir. Bu tajribada milliy tarbiya an'analari, inson ma'naviyatini shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan umumiy insoniy qadriyatlar ham o'z ifodasini topgan.

Xozirgi kunda oila qurish turli usullarga bo'linib ketdi azaliy qadriyatlarimiz uruf odatlarimiz negadir yod tushunchaga aylanib bormoqda. Xo'sh bu nimadan dalolat beradi? Oila o'zi nima? Bu xaqida yoshlarimizning fikirlari qanday? Oila muqaddasligiyu uning masuliyatlari xaqida qanday bilimlarga tajribalarga ega? Oila mustaxkamligi xayotning turli burilishlaridagi vaziyatlarga javoblari qanday? Shu kabi savollarga hozirgi 21-asr yoshlari qanday javob berishmoqdalar?

¹O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent. 2014y.

² SH.M.Mirziyoyev. erkin farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T." O'zbekiston". 2016 y., 12 b.

Oila har birimiz uchun hayotdagi eng muhim narsa. Hech qanday qiymat va boylik oilaning o'rnini bosa olmaydi. Ammo oila doimiy oziqlanishni talab qiladigan nozik bir makon. Sevgi, sadoqat, ishonch, hurmat, g'amxo'rlik kabi ilohiy tuyg'ular bilan uni oziqlantirish mumkin.

Oila mustahkam, tinch, halol va pok bo'lsa jamiyat ham osiyishta, mustahkam, farovon bo'ladi. Aksincha oilalarda parokandalik, buzg'unchilik bo'lsa, halol xaromning farqi qolmasa, o'sha jamiyat buzuladi, tinchi yoqoladi, oxir-oqibat u chuqur tanazulga yuz tutadi. Shuning uchun ham qadimda oila masalasida katta etibor berib uning mustahkam va baxtiyorligiga imkonlari boricha barcha chora tadbirlarni ko'rishgan. Ammo ming afsuslar bo'lsinki so'ngi payitlarda bazi bir g'arb madaniyatlari tasiri yani "Oilani keragi yo'q, nikox shart etmas" "Nasil-nasab haqida qayg'urish" "Ota-onaga etiborsizlig aloxida yashash" va shu kabi turli tuman oila mustahkamligini parchalanishiga sabab bo'ladigan omillar hayotimizga o'z tasirini ko'rsatib bormoqda. Bundan tashqari insonlarning oila mustahkamligi uchun sabir, qanoatli bo'lish dan uzoqlashib ketishmoqda.

Xozirgi kunga kelib oilaviy muammolar juda keng tarqalgan. Oilada er-xotinning huquq va majburiyatlari yuzasidan tug'ilayotgan bahslar, turmushning darz ketishi va u bilan bog'liq mojarolar, ayrim xonadonlardagi mavjud notinch ma'naviy-ruhiy muhit natijasida sodir bo'layotgan nikohdan ajralishlar bugungi kunda jamiyatimizda jiddiy e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan masaladir. Arzimagan vajlar sabab oilani barbod etish, albatta, bolalar tarbiyasiga salbiy ta'sir etadi.

Yangi kelinchaklarimizga bu katta ruhiy o'zgarish psixologik xolatlar, turli xil insonlar va ularning o'zgacha munosabat va fel atvor qadriyatlarini, o'z oilasidan ota-onasi xonadonidagi muhitdan o'zga oila muxitiga moslashish yangi kelinchakni birdaniga qamrab olib uni sarosimaga so'lib qo'yadi. Yangi kiyovimizda ham bunday o'zgarishlar bo'lmaydi uni bunday xolatlar chetlab o'tadi deb ayta olmaymiz. Unda ham to'ydan avval o'zining shaxsiy hayoti bo'lgan. To'ydan kegin masuliyati ikki karra ortishi o'z jufti xalolini yuqorida aytib o'tilgan holatlardan olib chiqishlik masuliyati zimmasiga yuklatiladi. O'zining rejalariga ayolini ham kiritadi. Onasiga opa-singil va ayoliga mehri to'g'ri taqsimlash barchaga birdek etiborda bo'lish, ro'zg'or atalmish masuliyatni xis qilishi lozim bo'ladi. Bunday xolatlar unda ham ruhiy o'zgarishlar bo'lishiga va asta sekin xayolot olamidan haqiqiy hayotga o'tishga majbur qiladi. Oiladagi mojarolarda qanchalik tadbirli bo'lyabsiz eshita olyabsizmi yo'kida qo'lingiz xarakatdami ayolingizga zo'ravonlik xo'rlashlar bilan o'z oilangizga sevgingizga darz ketishidan oilangizni asrang.

Oiladagi mojarolarda faqatgina kelin-kiyo'vni ayiblashimiz ham noto'g'ri bo'ladi albatta chunki bunda kelinimizning onalari va qaynonalarning ayiblari ham juda katta. Onajonlar bir payitlari o'zingiz kelinlik davrini boshingizdan o'tkanlari esing'izda yo'qmi turmushning pastu baland kunlari yaxshi va yomon vaziyatlar

bo'lishi bunga sabirli, itoatli, shirin so'zli muloyimlik bn yengib bunday kunlarni unutish kerakligini o'g'il qizlarga singdirish kabi masuliyatli vazifani bajargan edingizmi. Aziz qaynona onajonlar uyingizning yangi mehmoni qizalog'im deb qabul qilgan kelingizni hozirgi kunda uy yumushlari va o'zingizning oxiri yo'q talabraringizni ortiqcha taziqlarsiz sekin asta o'z tarbiyangizga olishdek masuliyatli vazifani bugungi kunda qanday bajaryabsiz? O'g'lingizni ortiqcha kelingizdan qizg'anishla oxiri yo'q xarxashalaringiz bir go'zal oilani barbod bo'lishiga sabab bo'lmayabtimikin? Xo'sh, nima uchun bunday holatlar vujudga kelyapti? Asl sababi nimada? Tahlillarga ko'ra, bu muammoning bosh omili — ularning huquqiy bilimga yetarli darajada ega emasliklari, huquqiy savodxonlik darajasining pastligidan dalolat beradi. Shuning uchun ular ajralish holati qanday oqibatlariga olib kelishini tushunib yetmaydilar.

E'tibor qiling, ajralish tufayli noto'liq oila vujudga keladi. Ayni kunda aksariyat ijtimoiy xavfli jinoyatlar sodir etayotgan ayollar va voyaga yetmagan bolalar noto'liq oilalardan ekanligi kuzatilyapti. Yoki bo'lmasa, boshqa huquqbuzarliklar, odam savdosi qurbonlari, noqonuniy yo'l bilan chet davlatlarga chiqib ketayotgan yoshlar, ayollar, albatta, bularning barchasi asosan ajralish oqibatida yuzaga kelgan hamda noto'liq oilalarda bo'layotgani achinarli.

Statistikaga nazar soladigan bo'lsak, birgina Sergeli tuman FHDYO bo'limida joriy yilning dastlabki 9 oyi mobaynida 248 ta (191 tasi sud qarorlariga asosan, 57 tasi esa o'zaro rozilik bilan FHDYO bo'limida) ajralganlik haqidagi dalolatnoma yozuvlari qayd etildi.

Oilalarning buzilish sabablari o'rganib chiqilganda, 28 ta holatda farzandsizlik, 7 tasida xiyonat, 34 tasida uzoq vaqt birga yashamaslik, 119 tasida oilaviy kelishmovchiliklar va qolgan holatlarda yoshlarimizning oila qurishga tayyor emasligi, sog'lig'iga e'tiborsizlik, yigitlarning oilani boshqarishni, ro'zg'orni moddiy ta'minlash, farzandlarni ma'nan hamda jismonan sog'lom qilib tarbiyalashni o'z burchlari, deb bilmasliklari, qizlarning esa uy bekasi, onalik vazifasini tushunmasligi, aksariyat hollarda qaynona va kelin o'rtasidagi mojarolar tufayli yuzaga kelayotganligi ma'lum bo'ldi. Qolaversa, ajrashish holatlari oilalardagi kelishmovchiliklar, o'zaro muhabbatning yo'qligi, fe'l-atvorning to'g'ri kelmasligi, er yoki xotinning kasalligi, achinarlisi, ayrim yigitlarning ichkilikbozlik, giyohvandlikka berilib ketishi yoki boshqa ayollar bilan hayot kechirishi natijasida ham kelib chiqqan.

Bilamizki, oilalar tinchligi va mustahkamligida oila boshlig'i — erkaklarning o'rni hamda mas'uliyati juda katta. Chunki hayotning qiyinchiliklarini ular o'z yelkalariga oladilar. Afsuski, amaliyotda ko'rib turibmizki, erkaklarning oilaviy munosabatlarda o'z o'rnini yo'qotib qo'yayotgani, ya'ni ikkinchi darajaga tushib qolayotgan holatlar ham yo'q emas.

Xo'sh, muammolarning oldini qanday olish zarur? Avvalo, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlab borish zarur. Bu juda muhim ahamiyatga ega. Unda bir qator omillarga e'tibor qaratish lozim bo'ladi, ya'ni oiladagi ajrimlarni oldini olishda, asosan, yoshlarni oila ilmiga o'rgatish maqsadga muvofiqdir. Ularda oila muqaddas qo'rg'on ekanligi to'g'risidagi targ'ibot-tushuntirish ishlarini butunlay yangi bosqichda, ya'ni noodatiy usul va yondashuvlar asosida olib borish kerak. Yoshlar oila atalmish muqaddas dargoh ostonasiga qadam qo'yar ekan, "Men oila qurishga tayyormanmi? Oilam mustahkam bo'lishi uchun nimalar qilishim kerak?" degan savollarni o'ziga bersa, mustaqil hayotga yuzaki emas, o'ta jiddiy masala deb qarasa, oilalarda paydo bo'ladigan ba'zi bir noxush holatlarning oldi olinadi.

Baxt qasrining poydevorini mustahkam bo'lishi uchun birinchi qadamda chidam hamda mehnatdan bunyod bo'lishini yoshlarimiz yurakdan his etishlari zarur. Zero, o'z uyida baxtli bo'lgan insongina chinakam baxtiyordir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V. M. Oilaviy hayot psixologiyasi . T. 2006. 142 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent. 2014y.
3. SH.M.Mirziyoyev. erkin farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T." O'zbekiston". 2016 y., 12 b.
4. "Baxtiyor oila" Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf
5. "Oilada sevgi suhbatlari"
6. <https://www.gazeta.uz/oz/2021/04/07/divorce-stat/>